

Sygn. akt I ACa 807/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Bożena Wiklak (spr.)
Sędziowie:	SSA Anna Cesarz SSO del. Anna Beniak
Protokolant:	st.sekr.sądowy Katarzyna Olejniczak

po rozpoznaniu w dniu 7 listopada 2012 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. W., M. K.,**

S. K., I. L., B. M. i A. M.

przeciwko **Skarbowi Państwa - Ministrowi Gospodarki i Wojewodzie (...)**

o zapłatę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 27 kwietnia 2012 r. sygn. akt II C 1831/09

- 1. oddala apelację;**
- 2. pozostawia Sądowi pierwszej instancji rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

Sygn. akt I ACa 807/12

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 28 grudnia 2009 r. powodowie B. M., S. K., I. L., J. W., A. M. i M. K. wnieśli o zasądzenie na rzecz każdego z nich od pozwanego Skarbu Państwa – Ministra Gospodarki kwot po 205.000 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu. Powodowie wnosili także o wydanie wyroku wstępnego przez orzeczenie, że powództwo jest usprawiedliwione co do zasady.

Zaskarżonym wyrokiem wstępnym z 27 kwietnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Łodzi stwierdził, że powództwo jest usprawiedliwione co do zasady.

Wyrok ten zapadł na podstawie następujących ustaleń faktycznych:

W. M. i E. M. byli właścicielami Przedsiębiorstwa (...) ul. (...).

W. M. zmarł w dniu 24 marca 1992 r., a prawa spadkowe po nim zostały stwierdzone na rzecz K. M. (1) i T. K., po (...) części.

T. K. zmarła w dniu (...)r., a prawa spadkowe po niej zostały stwierdzone na rzecz męża S. K. i syna M. K., po (...) części.

E. M. zmarł (...)r. Jego spadkobiercami są: żona B. M. i córki J. W., I. L. i A. M., każda w(...) części .

Stanowiące własność W. i E. M. Przedsiębiorstwo (...)w P. zostało bezprawnie przejęte skutkiem decyzji administracyjnych tj. zarządzenia Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 22 maja 1950 r. (znak (...)) w sprawie ustanowienia przymusowego zarządu państwowego nad przedsiębiorstwem oraz orzeczenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16 czerwca 1959 r. (znak (...)) w sprawie przejścia powyższego przedsiębiorstwa oraz nieruchomości przy ul. (...) na własność Państwa.

Przejęte przez Państwo mienie przedsiębiorstwa zostało opisane w protokole z 15 lutego 1950 r.

Decyzją z dnia 19 grudnia 2001 r. (nr (...)) Minister Gospodarki, na podstawie art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. orzekł o nieważności zarządzenia Min. Przemysłu Lekkiego z dnia 22 maja 1950 r. (znak (...)) w sprawie ustanowienia przymusowego zarządu państwowego nad przedsiębiorstwem (...) ul. (...) nr (...), a decyzją z dnia 27 sierpnia 2002 r. (nr (...)) - stwierdził nieważność orzeczenia Min. Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16 czerwca 1959 r. (znak (...)) w sprawie przejścia powyższego przedsiębiorstwa oraz Nieruchomości przy ul. (...) na własność Państwa .

Odpisy decyzji z dnia 27 sierpnia 2002 r. zostały doręczone uczestnikom postępowania administracyjnego (w tym powodom w niniejszej sprawie) w dniach 2-17 września 2002 r.

Spadkobiercy pierwotnych właścicieli nieruchomości wchodzących w skład upaństwowionego przedsiębiorstwa (w tym powodowie) zostali ujawnieni w księdze wieczystej jako ich współwłaściciele.

W dniu 19 lipca 2005 r. K. M. (1) złożył adresowane do Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej pismo nazwane „Wniosek o odszkodowanie”, o następującej treści:

„Na podstawie art. 160 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego w związku z art. 5 Ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw wnoszę o zlecenie wyceny i ustalenie odszkodowania za pełną szkodę powstałą w wyniku:

1. Zarządzenia Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 22 maja 1950 r. w sprawie ustanowienia przymusowego zarządu państwowego nad przedsiębiorstwem: (...), ul. (...),

2. Orzeczenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 16 czerwca 1959 r. (znak: (...)) w sprawie stwierdzenia przejścia na własność Państwa przedsiębiorstwa: (...), ul. (...), oraz nieruchomości przy ul. (...) (dawniej Ż.),

w związku ze stwierdzeniem ich nieważności na podstawie art. 156 § 1.

UZASADNIENIE

W dniu 13 czerwca 1950 r. (...)a następnie Ich spadkobiercy na mocy ww decyzji zostali bezprawnie pozbawieni majątku ruchomego i nieruchomości (określonego w protokole z dnia 14 czerwca 1950.), będącego ich jedynym

źródłem utrzymania. Przedmiotowy majątek jest mierzalny - a co za tym idzie, możliwy do oszacowania i do obliczenia wartości odszkodowania za utracone korzyści przez okres minionych 55 lat. (...)”.

Powyższe pismo było opatrzone podpisem K. M. (1), zaś w jego nagłówku figurowały jedynie dane personalne i adresowe K. M. (1).

Na skutek złożenia tego pisma zostało wszczęte postępowanie administracyjne w przedmiocie ustalenia i przyznania odszkodowania.

W chwili złożenia wniosku z dnia 19 lipca 2005 r. K. M. (1) dysponował pełnomocnictwami od pozostałych spadkobierców do działania w ich imieniu. Powodowie pozostawali w kontakcie z nim, byli przez niego periodicznie informowani o toku postępowania administracyjnego. Zarówno K. M. (1), jak i powodowie, byli przekonani, że odszkodowanie dotyczyć będzie całości szkody w majątku ich poprzedników prawnych i zostanie ono przyznane wszystkim uprawnionym do niego spadkobiercom.

W dniu 19 kwietnia 2006 r., na wezwanie prowadzącego postępowanie organu administracyjnego, K. M. (1) podał numery rachunków bankowych pozostałych spadkobierców.

Pismem z dnia 9 marca 2007 r. K. M. (1) został powiadomiony, że z jego wniosku złożonego 19 lipca 2005 r. nie wynika, aby działał również w imieniu pozostałych spadkobierców b. właścicieli przedsiębiorstwa.

W dniu 13 marca 2007 r. K. M. (1) złożył udzielone mu przez powodów pełnomocnictw, zaś w dniu 24 marca 2007 r. złożył wniosek o przywrócenie 3- letniego terminu do zgłoszenia roszczenia odszkodowawczego w imieniu pozostałych spadkobierców braci M..

W dniu 25 września 2007 r. Minister Gospodarki wydał decyzję o przyznaniu K. M. (1) odszkodowania oraz odmówił jego przyznania pozostałym spadkobiercom braci M., z uwagi na upływ terminu do złożenia stosownego wniosku o odszkodowanie.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy wywiódł, że do roszczeń powodów o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną zastosowanie znajduje przepis art. 160 k.p.a., który wprawdzie został uchylony ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692), jednakże przepis art.5 ustawy nowelizującej przewidywał zastosowanie art. 160 k.p.a. „do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy” - a zatem również do stanu prawnego powstałego w niniejszej sprawie

Art. 160 § 1 k.p.a. stanowił, że stronie, która poniosła szkodę na skutek wydania decyzji z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 albo stwierdzenia nieważności takiej decyzji, służyło roszczenie o odszkodowanie za poniesioną rzeczywistą szkodę, chyba że ponosiła ona winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie. Do odszkodowania miały zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego, z wyłączeniem art. 418 tego kodeksu (art. 160 § 2 k.p.a.). Strona niezadowolona z przyznanego jej odszkodowania przez organ administracji publicznej, w terminie trzydziestu dni od dnia doręczenia jej decyzji w tej sprawie, mogła wnieść powództwo do sądu powszechnego (art. 160 § 5 k.p.a.). Roszczenie o odszkodowanie przedawniało się z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 albo decyzja, w której organ stwierdził, w myśl art. 158 § 2, że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 (art. 160 § 6 k.p.a.).

Odnosząc się do kwestii legitymacji powodów do wytoczenia powództwa odszkodowawczego, Sąd I instancji uznał, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy daje podstawę do stwierdzenia, iż W. M. i E. M. byli właścicielami Przedsiębiorstwa (...)ul. (...) oraz że powodowie są ich następcami prawnymi.

Jeśli chodzi o samą zasadę roszczenia, sporna między stronami była przede wszystkim kwestia przedawnienia roszczeń, na gruncie przytoczonego wyżej art. 160 § 6 k.p.a.

Sąd Okręgowy wskazał, że określony w tym przepisie termin przedawnienia upływał dla poszczególnych powodów w okresie od 2 do 17 września 2005 r. Bezspornie żaden z powodów nie złożył osobiście wniosku o przyznanie mu odszkodowania w postępowaniu administracyjnym, jednakże zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazuje, iż wszyscy powodowie udzielili pełnomocnictwa K. M. (1) do działania w ich imieniu jeszcze przed złożeniem przez niego takiego wniosku w lipcu 2005 r., t.j. przed upływem terminu przedawnienia.

W ocenie Sądu Okręgowego, treść wniosku K. M. (1) złożonego 19 lipca 2005 r. o odszkodowanie, nie przesądzała jednoznacznie o tym, czy wnioskodawca składa go wyłącznie w swoim własnym imieniu, czy też w imieniu wszystkich poszkodowanych spadkobierców. Wprawdzie w treści wniosku nie pada nigdzie wprost sformułowanie, że wnioskodawca działa także w imieniu innych osób, jednakże domagał się on ustalenia odszkodowania „za pełną szkodę”, a nadto w uzasadnieniu wniosku użył sformułowania „ich spadkobiercy”. Użyte przez K. M. sformułowania, w kontekście wiedzy organu administracyjnego, że nie jest on jedynym spadkobiercą poszkodowanych braci M., powinny skłonić ten organ do podjęcia z urzędu czynności celem wyjaśnienia, jaki jest w istocie krąg wnioskodawców w sprawie administracyjnej o odszkodowanie. Taki obowiązek organu administracyjnego wywieść można z przepisów art. 7, 8 i 9 k.p.a., które odpowiednio stanowią, że „w toku postępowania organy administracji publicznej stoją na straży praworządności, z urzędu lub na wniosek stron podejmują wszelkie czynności niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli”; „organy administracji publicznej prowadzą postępowanie w sposób budzący zaufanie jego uczestników do władzy publicznej” oraz „organy administracji publicznej są obowiązane do należytego i wyczerpującego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania administracyjnego. Organy czuwają nad tym, aby strony i inne osoby uczestniczące w postępowaniu nie poniosły szkody z powodu niezajomości prawa i w tym celu udzielają im niezbędnych wyjaśnień i wskazówek”.

Zdaniem Sądu Okręgowego, zaniechanie dokonania stosownego wyjaśnienia doprowadziło do spóźnionego złożenia przez K. M. posiadanych przez niego pełnomocnictw od pozostałych spadkobierców i spóźnionego wyjaśnienia, że działa także w ich imieniu.

Sąd pierwszej instancji nie uwzględnił przy tym argumentacji strony pozwanej, odwołującej się do podobnego wniosku K. M. (1) o odszkodowanie, datowanego na dzień 19 października 2005 r., adresowanego do Starosty (...), w którym wnioskodawca wyraźnie wskazał w nagłówku, iż występuje w imieniu spadkobierców W. i E. M.. O potrzebie sformułowania pisma w taki sposób K. M. (1) został bowiem pouczony w siedzibie Starosty, czego zaniechano w postępowaniu przed Ministrem Gospodarki.

W świetle powyższego Sąd Okręgowy uznał, że do zarzutu przedawnienia należy zastosować generalną klauzulę zawartą w przepisie art. 5 k.c., zgodnie z którą nie można czynić ze swego prawa użytku, który byłby sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współzycia społecznego. Strona pozwana, działając w postępowaniu administracyjnym jako organ administracyjny władzy publicznej, nie dopełniła obowiązków ciążących na niej z mocy powołanych przepisów art. 7, 8 i 9 k.p.a. w toku rozpoznawania wniosku o odszkodowanie złożonego przez K. M. (1) w dniu 19 lipca 2005 r., działając w sposób sprzeczny z zasadą zaufania do władzy publicznej, pozostawiając wnioskodawcę w usprawiedliwionym okolicznościami przekonaniu, że dopełnił on wystarczających wymogów niezbędnych do merytorycznego rozpoznania wniosku o odszkodowanie na rzecz wszystkich spadkobierców poszkodowanych właścicieli znacjonalizowanego przedsiębiorstwa. W takich okolicznościach uprawnienie strony pozwanej do podnoszenia zarzutu przedawnienia nie może korzystać z prawnej ochrony, jako sprzeczne z zasadami współzycia społecznego.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji, nie znajduje podstaw prawnych argumentacja strony pozwanej w zakresie wygaśnięcia roszczeń powodów z uwagi na upływ terminu określonego w art. 160 § 5 k.p.a. Decyzja administracyjna o odmowie przyznania powodom odszkodowania zapadła bowiem po uchyleniu mocy obowiązującej tego przepisu, zaś przytoczony wyżej przepis intertemporalny art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw przewidywał dalsze zastosowanie art. 160 k.p.a. jedynie do „zdarzeń i stanów

prawnych powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy”. Skoro odmowa przyznania odszkodowania nastąpiła później - ograniczenie czasowe możliwości wytoczenia powództwa przed sądem powszechnym, wynikające z przepisu art. 160 § 5 k.p.a., nie znajduje tu zastosowania.

Sąd Okręgowy uznał za bezzasadny zarzut nieudowodnienia szkody oraz związku przyczynowego pomiędzy ową szkodą o działaniem organu administracji publicznej. Z dokumentów zgromadzonych w aktach postępowania administracyjnego wynika bezspornie, że poprzednicy prawni powodów zostali wyzuci z własności składników przedsiębiorstwa o określonej wartości, decyzją administracyjną, co do której następnie stwierdzona została nieważność. Doznali zatem przynajmniej straty, o której mowa w art. 361 § 2 k.c., niezależnie nawet od tego, jak w dalszym toku postępowania zostanie ocenione przez Sąd roszczenie powodów w zakresie zwrotu utraconych korzyści w ramach dochodzonego odszkodowania. Istnienie przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa przyznał również pozwany, skoro działający w jego imieniu organ wydał decyzję uwzględniającą roszczenie odszkodowawcze jednego ze spadkobierców poszkodowanych - K. M. (1), powołującego się w postępowaniu administracyjnym co do zasady na te same okoliczności faktyczne, co powodowie w niniejszej sprawie.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany, zaskarżając wyrok w całości i zarzucając naruszenie:

1. przepisów prawa materialnego:

- art. 160 § 1- 6 k.p.a. w zw. z art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy kodeks cywilny i niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 162, poz. 1692) w zw. art. 5 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, iż podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia stanowi nadużycie prawa;

- art. 160 § 1- 6 k.p.a. w zw. z art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy kodeks cywilny i niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 162, poz. 1692) w zw. art. 361 §1 i 2 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie w niniejszej sprawie istnienia szkody i związku przyczynowego;

2. przepisów prawa procesowego:

- art. 2 § 3 k.p.c. i art. 16 k.p.a. w zw. z art. 160 k.p.a. poprzez naruszenie rozdziału drogi postępowania administracyjnego i postępowania sądowego i przyjęcie, iż sąd powszechny posiada kompetencje do orzekania o naruszeniach prawa w toku postępowania administracyjnego;

- art. 318 § 1 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie istnienia przesłanek do wydania wyroku wstępnego;

- art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c., art. 227 k.p.c. poprzez przyjęcie, iż strona powodowa wykazała przesłanki skutkujące odpowiedzialnością odszkodowawczą pozwanego;

- art. 233 k.p.c. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny materiału dowodowego w zakresie wskazanym w uzasadnieniu apelacji;

3. błąd w ustalenia faktycznych, tj. przyjęcie, iż pozwany w toku postępowania administracyjnego w przedmiocie przyznania odszkodowania w związku ze stwierdzeniem wadliwości decyzji administracyjnych nie dopełnił obowiązków wynikających z art. 7, 8 i 9 k.p.a.

Wskazując na powyższe, skarżący wniósł o zmianę wyroku i oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powodów na rzecz strony pozwanej kosztów w postępowaniu przed Sądem I instancji, ewentualnie uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądu Okręgowemu w Łodzi wraz z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach i zasądzenie od powodów na rzecz strony pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny dodatkowo ustalił, co następuje:

Postępowanie administracyjne o stwierdzenie nieważności decyzji, w wyniku których należące do braci M. przedsiębiorstwo zostało przejęte na własność Skarbu Państwa, zostało zainicjowane wnioskiem W. M. i E. M. z dnia 1 września 1990r. Pismo to wpłynęło do Ministerstwa Przemysłu w W. w październiku 1990r. W piśmie tym bracia M. wystąpili o zwrot bezprawnie przyjętej na własność Skarbu Państwa stolarni oraz o przyznanie odszkodowania za przejęcie mienia, ujęte w protokole zdawczo – odbiorczym z dnia 14 czerwca 1950 r., w tym również za utracone korzyści (wniosek w załączonych aktach (...)).

W skardze na bezczynność z dnia 16 października 2007r. K. M. (1) zarzucił, że wydane decyzje „nieważnościowe” ustosunkowują się wyłącznie do przyjęcia na własność państwa gruntów, pomijając milczeniem sprawę zwrotu, względnie wypłacenia odszkodowania za pozostałe składniki przejętego przedsiębiorstwa oraz sprawę odszkodowania za utracone korzyści, o co wnioskowali E. M. i W. M. (skarga k. 30 akt(...)).

W uzasadnieniu decyzji z 25 września 2007r. przyznającej odszkodowanie na rzecz K. M. (1) i odmawiającej przyznania odszkodowania na rzecz pozostałych spadkobierców braci E. i W. M. Minister Gospodarki wskazał, że termin do wystąpienia z wnioskiem o odszkodowanie upłynął ostatecznie dnia 18 września 2005r. i został przekroczony o ponad sześć miesięcy (decyzja k. 25 akta (...)).

W uzasadnieniu decyzji z dnia 3 lipca 2007r. Ministra Gospodarki, utrzymującej w mocy postanowienie Ministra Gospodarki z dnia 3 lipca 2007r. w sprawie odmowy przywrócenia powodom terminu do złożenia wniosku o odszkodowanie, wskazano, że faktycznie zgłoszenie przez pełnomocnika K. M. (1), roszczeń odszkodowawczych J. W., I. L., B. M., T. K. i A. M. nastąpiło pismem z dnia 11 kwietnia 2006r., poprzez nadesłanie numerów kont bankowych tych osób (decyzja k. 98 akt (...)). K. M. (1) po złożeniu wniosku o odszkodowanie wielokrotnie kontaktował się osobiście oraz telefonicznie z radcą ministra J. K. (1) (zezn. świadków: J. K. (1) k. 226, K. M. (1) – k. 189 – 190). W porozumieniu z J. M. złożył w Ministerstwie Gospodarki pismo, w którym podał numery rachunków bankowych pozostałych spadkobierców. Następnie został poinformowany, że w świetle złożonych dokumentów nie reprezentuje pozostałych spadkobierców (zezn. K. M., k. 189 – 190). J. K. (1) podpisywał pisma kierowane do K. M. (1) (zał. akta (...)).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Zgodnie z treścią mającego zastosowanie w sprawie art. 160 k.p.c. postępowanie zmierzające do uzyskania odszkodowania za szkodę poniesioną na skutek wydania decyzji nieważnej albo wydania decyzji z naruszeniem prawa składało się z dwóch etapów. Pierwszy etap kończył się decyzją administracyjną o przyznaniu odszkodowania lub o odmowie jego przyznania. Strona niezadowolona z przyznanego odszkodowania nie mogła wnieść ani odwołania, ani skargi do NSA, lecz jedynie powództwo sądowe. Powództwo do sądu powszechnego służyło także na decyzję odmawiającą odszkodowania. Rozpoczął się wówczas drugi etap postępowania – postępowanie sądowe.

Zgodnie z tą regulacją ocena zasadności zgłoszonego roszczenia odszkodowawczego została poddana pod osąd sądu powszechnego, także w zakresie dotyczącym przedawnienia lub jego braku (por. wyrok SN z dnia 13 października 2010r., I CSK 678/09, LEX nr 622198). Argumenty skarżącego czynione z odwołaniem się do zasady rozgraniczenia drogi sądowej i drogi administracyjnej i wynikającej z niej zasady związania sądu powszechnego decyzją administracyjną nie mogły zatem odnieść zamierzonego skutku.

Sąd pierwszej instancji bez przekroczenia posiadanych w tym zakresie kompetencji był zatem uprawniony do poddania ocenie podniesionego na etapie postępowania sądowego zarzutu przedawnienia.

Sąd Okręgowy nie ocenił podjętych w postępowaniu administracyjnym decyzji, a jedynie, odwołując się do treści art. 7, 8, i 9 k.p.c. oraz ustalonych w sprawie okoliczności, stwierdził, że organ administracyjny nie podjął czynności zmierzających do wyjaśnienia, jaki jest krąg wnioskodawców w sprawie o odszkodowanie.

W świetle ustaleń dokonanych przez Sąd pierwszej instancji, które należało podzielić i przyjąć za własne oraz uzupełniających ustaleń dokonanych w postępowaniu apelacyjnym, należało podzielić stanowisko Sądu Okręgowego, że uwzględnienie podniesionego przez pozwanych zarzutu przedawnienia byłoby sprzeczne z art. 5 k.c.

Skarżący słusznie podnosi, odwołując się do orzecznictwa, że przepis ten ma wyjątkowy charakter. Wbrew zarzutom apelacji, w rozpoznawanej sprawie wystąpiły jednak wyjątkowe okoliczności, uzasadniające skuteczną obronę przeciwko podniesionemu zarzutowi przedawnienia. Zarzut obrazy art. 5 k.c. okazał się więc nieskuteczny.

Klauzula generalna zasad współzycia społecznego odwołuje się obecnie do powszechnie uznanych w kulturze naszego społeczeństwa wartości, które są zarazem dziedzictwem i składnikiem kultury europejskiej. W tym ujęciu szczególną doniosłość mają postawy wzajemnego zaufania, życzliwości, uczciwości i służebności w działalności gospodarczej. Zmiana treści owego odniesienia nie pozbawia klauzuli zasad współzycia społecznego istotnej zawsze dla niej cechy ogólnej polegającej na tym, że odsyła ona do ocen moralnych (odtworzonych zwykle na podstawie funkcjonujących norm moralnych) (por. System Prawa prywatnego, tom 1, Prawo Cywilne – część ogólna pod redakcją Marka Safjana, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2007, s. 337 – 338).

Okolicznością niesporną, znajdującą oparcie w dokumentach zawartych w aktach administracyjnych jest to, że K. M. (1) w dacie składania wniosku o odszkodowanie dysponował pełnomocnictwami od pozostałych spadkobierców. Stanowisko Sądu pierwszej instancji, że wniosek K. M. (1) o odszkodowanie mógł budzić wątpliwości co do tego, czy pochodzi także od pozostałych spadkobierców E. i W. M. jest usprawiedliwione, gdy się weźmie pod uwagę, że K. M. (1) uzupełnił wniosek po rozmowach z radcą J. K. (1). Ostatecznie Minister Gospodarki uznał za datę złożenia wniosku przez powodów dzień, w którym wpłynęło pismo zawierające numery ich rachunków bankowych. Pismo to K. M. (1) złożył po rozmowie z radcą J. K. (1).

Wcześniejsze udzielenie stosownego pouczenia umożliwiłoby uzupełnienie wniosku o odszkodowanie z dnia 19 lipca 2005 roku przed upływem terminu przedawnienia. K. M. (1) miałby na to trzy miesiące.

Z utrwalonej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego zasady ochrony zaufania do prawidłowości działań organów administracji wynika, że nie powinien doznać uszczerbku obywatel działający w przekonaniu, iż odnoszące się do niego działania (m.in. informacja organów państwa) są prawidłowe i odpowiadające prawu. Z wynikającej z art. 9 k.p.a. zasady informowania stron i innych uczestników postępowania przez organ administracji publicznej wynika bezwzględny zakaz wykorzystywania przez organ administracji niezajomości prawa przez obywateli lub przerzucanie skutków niezajomości prawa przez urzędników na obywateli (por. Andrzej Wróbel, Komentarz do art. 9 k.p.a., System Informacji Prawnej Lex).

Mając te uwagi na względzie, należy wskazać, że w przekonaniu świadka J. K. (1) „strona może składać wniosek o odszkodowanie w każdym czasie” (zezn. J. K. k. 226). W tej sytuacji zachodzą poważne wątpliwości co do tego, czy K. M. (1) udzielono prawidłowych informacji w postępowaniu administracyjnym. Okoliczności tej nie można pominąć przy ocenie podniesionego zarzutu przedawnienia.

Nie można także nie dostrzec tego, że postępowanie wywołane wnioskiem braci M. z 1990 roku w zakresie, w jakim doprowadziło do wydania decyzji „nieważnościowych” trwało dwanaście lat. We wniosku tym zawarto także żądanie przyznania odszkodowania. Powodowie mogli zatem pozostawać w przekonaniu, że nie uchybili obowiązkowi złożenia wniosku o odszkodowanie, skoro w tym zakresie nie została wydana decyzja odmowna ani nie pouczone wnioskodawców co do dalszego trybu postępowania, a w postępowaniu wywołanym wnioskiem z 19 lipca 2005 roku powodowie byli traktowani jak strona (vide pismo z 21 marca 2006 roku – k. 234).

Jest oczywiste, że postępowanie zmierzające do uzyskania odszkodowania z art. 160 § 1 k.p.a. obejmujące pierwszy jego etap, tj. postępowanie administracyjne wszczynane było na wniosek. Zgodnie z zasadą udzielania informacji prawnej z art. 9 k.p.a. wzmianka o tym powinna być zawarta w decyzji o stwierdzeniu nieważności lub niezgodności z prawem

(Komentarz do art. 160 k.p.a., System Informacji Prawnej Lex). Z załączonych akt (...)nie wynika jednak, aby takie pouczenie zostało powodom udzielone (decyzja k.51-56 III tomu i decyzja k.10-17 IV tomu akt(...)).

Nie można także uznać, że opóźnienie w złożeniu wniosku o odszkodowanie było nadmierne. Skarżący w sposób nieuprawniony określił je na półtora roku w sytuacji, gdy w postępowaniu administracyjnym Minister Gospodarki określił je na sześć miesięcy. Za dzień złożenia wniosku przez powodów uznał bowiem dzień, w którym zostały wskazane numery rachunków bankowych powodów, co nastąpiło w kwietniu 2006 roku na wezwanie prowadzącego postępowanie.

Biorąc to wszystko pod uwagę należało uznać, że uwzględnienie zarzutu przedawnienia byłoby sprzeczne z art. 5 k.c., naruszałoby bowiem zasadę zaufania do władzy publicznej.

Wbrew zarzutom apelacji w sprawie zachodziły przesłanki do wydania wyroku wstępnego.

Sąd Okręgowy trafnie uznał, że strona pozwana nie może powoływać się na zarzut przedawnienia. W dalszym toku postępowania ocenie Sądu będzie podlegała wysokość należnego powodom odszkodowania. Zakwestionowanie przez pozwanego roszczenia powodów co do zasady, nie wykluczało uznania powództwa co do zasady za usprawiedliwione. Nie budzi wątpliwości, że na mocy nieważnych decyzji administracyjnych poprzednicy prawni powodów utracili własność przedsiębiorstwa. Istnienie związku przyczynowego jest więc niewątpliwe.

Zarzuty apelacji wskazujące na to, że powodowie nie określili i nie wykazali, jakiego rodzaju szkodę ponieśli w swoim majątku są nietrafne. Kwestie te dotyczą wysokości szkody będą podlegały ocenie w dalszej fazie procesu, w której Sąd Okręgowy weźmie także pod uwagę, że w sytuacji, gdy ostateczna wadliwa decyzja administracyjna została wydana przed dniem wejścia w życie Konstytucji, a taka sytuacja wystąpiła w rozpoznawanej sprawie, odszkodowanie przysługujące na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. nie obejmuje korzyści utraconych wskutek jej wydania choćby ich utrata nastąpiła po wejściu w życie Konstytucji (uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r., III CZP 112/210, OSNC 2011, nr 7 - 8, poz. 75).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny uznał zarzuty apelacji za nietrafne, co skutkowało oddaleniem apelacji na podstawie art. 385 k.p.c.